

Љубомир ЦУЦУЛОВСКИ

"Sine ira et studio "

*"Bez omraza i
pri st rasnost "*

Последниве неколку години во Македонија сè понагласено се говори за загрижувачкиот пад на наталитетот. Како резултат на тоа, квантитативната диспропорција меѓу младите и старите граѓани во Република Македонија се зголемува. Тоа значи дека, во основа, македонската нација старее. Се разбира, дека нема ништо лошо бројот на возрастните и на старите луѓе да се зголемува, како резултат на современите медицински и, воопшто, здравствени услови, како што се, подобрата телесна и духовна нега, поголемата хигиена и сл. Меѓутоа, загрижува намалениот број новородени дечиња, бидејќи единствено преку нив е можно продолжувањето на одредена нација, како и на човештвото воопшто.

Бројот на македонската нација се намалува, меѓу другото, и како резултат на сè поголемиот одлив на младите, кои заминуваат и бараат работа во други земји. Селата сè повеќе опустуваат и покрај желбата на локалното население да остане на огништата на кои се родиле тие и нивните пра-

дедовци и на кои, се надеваат, ќе се раѓаат и нивните потомци.

По подолго време, за оваа појава стана свесна и власта, како световната (државната), така и духовната (Црквата). Меѓутоа, покрај декларативните заложби за зголемување на наталитетот, како и будалестото потсетување дека без негово зголемување може да дојде до тивко снемнување на македонската нација, на практичен план не се презема ништо особено. Никакво практично значење нема објавената идеја на министерот за здравство, Имер Селмани, дека

то. Притоа, можностите да се дојде до стан, значи до свој дом и до свое семејство, беа многу поголеми. Постоеја повеќе видови сопственост на становите, што го олеснуваше доаѓањето до нив. Покрај државни станови имаше и општествени, работнички, како и солидарни станови. Најчесто, до нив се доаѓаше преку работните организации. Тоа не беа луксузни станови, ниту можеа да се пофалат со големи површини или со особена функционалност. Сепак, ја остваруваа својата основна функција - во нив да може да се живее и да се од-

ЗАМАЈУВАЊА МАКЕД

ќе се зацврсти и ќе се усоврши практиката за вештачко оплодување со помош на непознати донатори на сперма, бидејќи намалениот наталитет во Република Македонија не е резултат на зголемутиот стерилитет на граѓаните или на нивната сексуална импотенција да водат љубов и да се размножуваат. На овој план нема да помогнат ниту ветувањата дека државата ќе овозможи бесплатно породување во приватните гинеколошки клиници, како што не може да помогне ниту еднократната материјална помош од страна на државата или Црквата за секое новородено дете. Без да се направат конкретни чекори не е можно суштинско надминување на проблемот. Основниот, елементарниот услов за преземање конкретни чекори е отвореното соочување со проблемот, кои го предизвикуваат несаканиот ефект на намален наталитет, бидејќи тој е само последица на една состојба во која Република Македонија живее веќе седумнаесет години - од нејзиното осамостојување па досега.

Во некогашниот социјалистички систем, сеедно што беше далеку од самата идеја за вистински социјализам, степењот на невработеност беше неспоредливо помал од сегашниот. Притоа, со сема небитно е тоа што тогашната вработеност на граѓаните во значителна мерка не беше направена според стриктно економски критериуми, туку според принципот на социјална солидарност. Овој принцип, сеедно што не е економски, има свои предности. Од една страна, тој овозможува, какво-такво, згрижување на голем број граѓани, без кое не може да се очекува лесно влегување во брак. Од друга страна, згриженоста создава чувство на безбедност кај луѓето, а со него се намалуваат, како социјалната тензија, така и процесите на општествена дезинтеграција и притоа се зголемува социјалната кохезија. Во ова е една од причините зошто во тогашното општество имаше многу помал степен на криминално однесување (кражби, тепачки, убиства, наркоманија и сл.), како и постоење на наталитет кој можеше барем да ја овозможи простата, едноставна репродукција на население-

гледува семејството. Доколку до стан не можеше да се дојде преку работната организација, тогаш тоа можеше да се оствари со поволни кредити, чија камата, во основа, беше симболична и кои се отплатуваа во долг временски рок. Притоа, постоеја два вида кредити: станбени, земени кај некоја од тогашните банки; и кредити од тогашните работни организации, кои имаа свои посебни фондови за таква намена. Овие кредити, во однос на оние од банките, беа уште поповолни и, во таа смисла, уште по-симболични: тоа беа кредити со мала

**НЕ МОЖЕ ДА СЕ
НЕГУВА ПАТРИОТСКА
СВЕСТ ДОКОЛУ САМАТА
ДРЖАВА НЕ СЕ
ОДНЕСУВА ПАТРИОТСКИ.**

камата и рок на отплатување до триесеттина години. Според тоа, доаѓањето до свој стан/дом беше многу олеснето. Како илустрација може да послужи податокот дека во седумдесттите години од минатиот век само во Србија, како дел од СФРЈ, годишно се граделе и до 60.000 општествени станови. Со тоа беше остварен еден од двата основни услова за да се стапи во брак и да се има деца: вработеност и дом.

Меѓутоа, претходниот систем се напушти безглаво и без осмислен план. Напуштањето на било кој општествен систем мора да биде планско и смислено. Тоа значи дека треба објективно, без каква било пристрасност, да се проценат сите недостатоци, меѓутоа и сите предности на постојнатата стварност. Инаку, критиката ќе се претвори во апстрактна критика во која, покрај злото, ќе биде исфрлено и доброто. Воопш-

то не е случајно Хегеловото предупредување дека надминувањето на одредена состојба, сеедно дали е општествена или природна, покрај критика и уривање на старото, на нездравото, мора доброто, позитивното, кое се наоѓа во старото, да го подигне и да го негува на повисоко ниво. Оваа Хегелова идеја е содржана во неговиот тешко преводлив германски филозофски термин ауфхебен. Во основа, Хегеловата идеја може да се сведе на следново: укинување, задржување и подигнување на задржаното на повисоко ниво. Един-

НЕ Е СЛУЧАЈНО ХЕГЕЛОВОТО ПРЕДУПРЕДУВАЊЕ ДЕКА НАДМИНУВАЊЕТО НА ОДРЕДЕНА СОСТОЈБА, СЕЕДНО ДАЛИ Е ОПШТЕСТВЕНА ИЛИ ПРИРОДНА, ПОКРАЈ КРИТИКА И УРИВАЊЕ НА СТАРОТО, НА НЕЗДРАВТО, МОРА ДОБРОТО, ПОЗИТИВНОТО, КОЕ СЕ НАОЃА ВО СТАРОТО, ДА ГО ПОДИГНЕ И ДА ГО НЕГУВА НА ПОВИСОКО НИВО.

ХЕГЕЛОВАТА ИДЕЈА МОЖЕ ДА СЕ СВЕДЕ НА СЛЕДНОВО: УКИНУВАЊЕ, ЗАДРЖУВАЊЕ И ПОДИГНУВАЊЕ НА ЗАДРЖАНОТО НА ПОВИСОКО НИВО. ЕДИНСТВЕНО САМО ТАКА МОЖЕ СМИСЛЕНО, А НЕ ДИВЈАЧКИ ДА СЕ НАПРЕДУВА.

ОКОЛУ

ОНСКИОТ НАТАЛИТЕТ

ствено само така може смислено, а не дивјачки да се напредува. Меѓутоа, во Македонија се постапуваше примитивно: се изврши примитивна приватизација не само на фабриките, туку и на станувите, без да се овозможи нивна натамошна репродукција и изградба на нови станovi и станбени комплекси. На

почетокот од приватизацијата станувите, чија површина изнесуваше стотина метри квадратни, можеа да се купат за неколку илјади германски марки, наместо да се продадат според нивната вистинска цена на чинење, овозможувајќи на тој начин со прибраните средства инвестиции во нови станovi. Денес во

Македонија освен приватна сопственост не постои никаков друг облик на сопственост, што е крајно невообичаена состојба, бидејќи дури и во најкапиталистичките земји постои разновидност на сопственоста.

Меѓутоа, во Македонија работите се движат од една во друга крајност и оттука, според моето мислење, произлегуваат сите нејзини проблеми. Меѓу другото, некогаш постоеја бројни детски градинки во кои вработените можеа да ги згрижат своите деца додека се наоѓаат на работните места и заработуваа, колку-толку, за своето семејство. Здравството, како и образованието, беа бесплатни. Имаше детски додатоци кои, исто така, го олеснуваа материјалното одгледување на децата, без кое не е можен нивниот духовен развој. Постојеја бројни работнички и синдикални одморалишта, кои овозможуваа барем еднаш одморот да се помине на море. За голем дел од денешната млада генерација морето постои само како географски поим и тоа само во нивните глави. Доколку работите продолжат да се одвиваат на овој начин, нивните деца, а наши внуци, уште помалку ќе знаат што е море - освен она кое ќе го видат, преселувајќи се во прекуокеанските земји. Кога ќе пристигнат таму повеќето ќе бидат граѓани од втор ред - освен за работа, вклучувајќи ја во неа и прекувремената, не ќе знаат за ништо друго. И за нив годишните одмори, како и деновите на одмор поминати покрај морето, ќе бидат апстракција. Во таква ситуација иронично е, дури и цинично, да се апелира до патриотската свест на Македонецот за зголемување на неговиот наталитет. Не може да се негува патриотска свест доколку самата држава не се однесува патриотски. Затоа, наместо апелите на одредени министри или владици, потребна е конкретна, практична акција.

